

Arviointikertomus 2023

Tarkastuslautakunta

14.5.2024

Kuva: Aki Karjalainen

NOKIAN
KAUPUNKI

TÄÄLLÄ SYNTYY TTTA.

Sisällysluettelo	
1 Puheenjohtajan katsaus	3
2 Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja työskentely	5
3 Edellisen vuoden arviointikertomuksen johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi	6
4 Arvio asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta	6
4.1 Taloudellisten tavoitteiden saavuttaminen.....	7
4.2 Muiden toimintakertomuksessa raportoitujen tavoitteiden toteutuminen.....	9
4.2.1 <i>Sivistyspalvelut</i>	9
4.2.2 <i>Kaupunkikehityspalvelut</i>	12
5 Kokonaistalouden arviointi	16
5.1 Veroprosentit Nokialla ja koko maassa	16
5.2 Tunnuslukuja	16

1 Puheenjohtajan katsaus

Nokian kaupungin tilinpäätös oli kertomusvuonna 11 miljoonaa euroa ylijäämäinen, mikä oli 6,3 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota parempi. Vuosi 2023 saattoi kuitenkin olla viimeinen niin sanotuista lihavista vuosista tällä haavaa.

Olemme kasvava kaupunki, muuttovoittoinen kunta. Nokiolla tapahtui paljon hyvää vuonna 2023, mutta huoliakin on. Yhä harvempi lapsi sai varhaiskasvatuspaikan läheltä kotia tai toivomastaan päiväkodista. Tilanne on huonontunut. Myöskään varhaiskasvatusryhmien kokoa ei pystytty pienentämään. Sosiaalisten suhteiden pysyvyys tukee osaltaan ystävyys-suhteiden muodostumista. Olisi siis tärkeää, että lapsi saa varhaiskasvatuspaikan naapurustossaan asuvien lasten kanssa, ja jatkaisi varhaiskasvatuksen jälkeen tutun porukan kanssa kouluun.

Valtuusto päätti täpäralle menneen äänestyksen jälkeen sulkea Taivalkunnan ja Vahalahden koulut lukuvuoden 2024-2025 alusta lähtien. Päätös oli monelle kuntalaiselle raskas.

Hyvinvointitilinpäätöksessä ilmeni huolestuttavaa tietoa nuorista: nuorten kohtalainen tai vakava ahdistuneisuus on lisääntynyt, vapettaminen on yleistynyt, ja valtaosa nuorista sanoo, että Nokiolla on helppo hankkia huumeita. Tämä on hälyttävää ja vaatii toimia. Useampi kuin joka viides nuori on kokenut seksuaalista ahdistelua internetissä. Kyselyn nuorimmat ovat 8. ja 9. luokalla. Olisi syytä selvittää, miten on tätäkin nuorempien kohdalla. Osalla nuorista ongelmana on myös someriippuvuus ja yletön tabletin tai puhelimen käyttö. Nuoret tarvitsevat käyttöönsä Someturva-apin, josta saa nimettömänä ympäri vuorokauden matalan kynnyksen apua netissä tapahtuvaan kiusaamiseen, häirintään ja seksuaaliseen ahdisteluun, ja tämän apin käyttöönotto vaatii rahaa.

Meidän velvollisuutemme on suojella näitä lapsia ja nuoria. Nuorisopalvelut ja etsivä nuorisotyö saivat syksyllä odotetut uudet tilat Pirkkalaistorilla, ja nuorisotilojen käyntimäärät ovat hyvällä mallilla. Yhtenä etsivän nuorisotyön tehtävänä on tunnistaa koulupudokkuus- ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa mainitaankin kohdassa "Vahvistamme kouluun kiinnittymistä sekä tuemme koulupudokkuuden vaarassa olevia nuoria" mittarina etsivän nuorisotyön kohtaamisten ja asiakkuuksien määrä. Myös kaupungin nuoria varten palkkaamat hyvinvointi- ja yhteisöohjaajat ovat tärkeässä asemassa. Nykyään yhden syrjäytyneen nuoren hinnaksi lasketaan jo 1,2 miljoonaa euroa; meillä ei ole missään mielessä varaa päästää ainoatakaan nuorta syrjäytymään.

Työttömyys on kasvanut huolestuttavasti niin Nokiolla kuin muuallakin Pirkanmaalla. On syytä miettiä, mitä kunta voi tehdä. On tärkeää esimerkiksi varmistaa, että yritystontteja on saatavilla, jotta saamme Nokialle lisää yrityksiä ja työtä. Myös nopea reagointi yhteydenottoihin voi olla jopa ratkaisevan tärkeää. Kaupunki onkin jatkanut tarkasteluvuonna panostuksia Kolmenkulman yritysalueeseen, ja alueelle on saatu lukuisia uusia yrityksiä. Alueen kehittäminen on ollut tärkeää. Seuraavaksi tarvitsemme uusilta alueilta lisää isoja yritystontteja.

Kaupungin ruoan hävikkiterminaalin suunnittelu toteutettiin, ja kokonaisuus odottaa mahdollista hankerahoitusta. Positiivista toki on, että ruokahävikki saatiin laskemaan loppuvuodesta parantamalla maistuvuutta uusilla resepteillä, mutta odotettu hävikkiruokajakelu suunnitellussa laajuudessaan yhdessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa ei vielä toteutunut.

Investoinneista: Rakennusala on ahdingossa, koska uusien kohteiden rakentaminen on vähentynyt korkean korkotason ja muiden kasvaneiden kustannusten myötä. Vaikka rakentamisen materiaalikustannukset ovatkin nousseet, nyt saattaisi olla hyvä aika investoida ja rakentaa Nokiolla, etenkin, jos korot vielä laskevat. Vuoden 2023 suurin investointikohde, Nokian uusi sotekeskus, rakennettiin vanhan terveyskeskuksen paikalle, ja valmistui viime kesänä etuajassa. Rakennuspäätös oli aikanaan riskinotto, ja se kannatti. Uuden sotekeskuksen tilat vuokrattiin Pirkanmaan hyvinvointialueelle 20 vuoden vuokrasopimuksella. Eri puolille kaupunkia ripoteltuja sote-palveluita siirtyi uudelle sosiaali- ja terveysasemalle. Pirhan työntekijät saavat nyt Nokiolla työskennellä, ja nokialaiset asioida, terveessä rakennuksessa. Saimme myös pitää Nokiolla meille

tärkeän kiireellisen hoidon vastaanoton, mikä on vähintäänkin osittain sen ansiota, että meillä on uudet, toimivat, hyväkuntoiset tilat.

Myös uuden uimahallin valmistelu jatkui; uuden uimahallin tarve- ja hankeselvitys valmistuivat, ja uimahallin paikasta jäähallin vieressä tehtiin päätös. Uimahallihanke on kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta merkittävä. Tarveselvitystä varten kerättiin seuroilta ja kuntalaisilta toiveita ja evästyttä uuden uimahallin toteuttamiseen. Nokian väkiluku kasvaa vuosittain, ja uimahallin käyttöikä voi hyvinkin olla 50 vuotta. Uimahalli täytyy siis rakentaa tarpeeksi isoksi, monikäyttöiseksi ja luonnollisesti esteettömäksi. Uimahalliin tulee mahtua kaikki käyttäjäryhmät: lapset, vesijuoksijat, kilpauimarit (jotka tarvitsevat 50 metrin radan), vesijumppaajat, kuntouimarit ja niin edelleen.

Vesi on lempeä elementti, jos on esimerkiksi nivelvaivoja, eli ihan ykkösliikuntamuoto ikääntyville. Kuten vuoden 2023 hyvinvointitilinpäätöksessäkin todettiin, väestön ikääntymiseen on varauduttava: Nokiallakin väestörakenteen muutos on nähtävissä ja täytyy huomioida myös päätöksenteossa. On muitakin erityisryhmiä, jotka hyötyvät ja voivat iloita vedestä ja uimisesta, esimerkiksi aisti- ja liikuntavammaiset. Sitä suuremmalla syyllä uuden uimahallin tulee olla esteetön. On erittäin tärkeää, ettemme joudu tilanteeseen, jossa vanha uimahalli ei enää ole käytössä, ja uutta ei ole vielä rakennettu.

Kirjaston keskimääräiset lainausmäärät per asukas nousivat viime vuonna. Kirjastoa saatettaisiin käyttää vielä aktiivisemmin ja lainausmäärät kasvaisivat vielä enemmän, jos Nokialla ei olisi keskimäärin vähemmän kirjastovirkailijoita kuin kunnissa keskimäärin. Mikä osuus kirjaston käyttäjistä mahtaa olla lapsia ja nuoria, joiden lukutaidon heikkeneminen huolestaa niin Nokialla kuin muuallakin Suomessa?

Joukkoliikenteen käyttö Nokialla on lisääntynyt. Myös Nokialle tärkeä lähijuna-asia etenee Harjuniityn seisakkeen kaavan myötä. Säännöllinen junaliikenne Nokialta ja saman Nysse -lipun käyttäminen paikallisliikenteessä niin busseissa kuin junissa on nokiaalaisten käyttäjien kannalta toimiva ratkaisu. Jos halutaan, että joukkoliikennettä käyttävät yhä useammat, on tärkeää, että joukkoliikenteen aikataulut ja reitit ovat toimivia ja hinta käyttäjälle houkutteleva. Kysyisin vielä, voisimmeko Nokialla vaikuttaa enemmän reitti- ja aikataulumuutoksiin? Entä onko näitä muutoksia tehty liian usein, jopa hämmentävän usein?

Lopuksi mainitsisin hyvinvointitilinpäätöksen "Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannukset". Vaikkei se suoraan näykin tilinpäätöksessä, uskon vahvasti, että nämä kustannukset maksavat itsensä takaisin.

2 Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja työskentely

Nokian kaupungin tarkastuslautakunta on suorittanut sille lain ja valtuuston hyväksymän tarkastussäännön mukaan kuuluvat tehtävät ja esittää kuntalain 121 §:n tarkoittaman arviointikertomuksensa toimintavuodelta 2023. Nokian kaupungin kaupunginvaltuusto valitsi 16.8.2021 pitämässään kokouksessa tarkastuslautakunnan jäseniksi toimikaudeksi 1.8.2021–31.5.2025 seuraavat henkilöt:

- Teresa Kvick, puheenjohtaja (henkilökohtainen varajäsen Mira Aalto); Kvickin tilalle valittu valtuuston kokouksessa 11.9.2023 Anne Nyman
- Antti Tomminen, varapuheenjohtaja (Hanna Björkstедt); Tommisen tilalle valittu valtuuston kokouksessa 12.12.2022 Niina Melkko
- Juha-Pekka Mannila (Carita Kinnunen); Kinnusen tilalle valittu syksyllä 2022 Nelly Toivonen
- Sari Roivas (Jari Roslöf)
- Aki Karjalainen (Matti Salin)
- Marko Olander (Jukka Pasanen) ja
- Elina Kivimäki (Jani Lindroos)

Tarkastuslautakunta on toiminut hyväksymänsä työohjelman mukaisesti. Lautakunta piti vuoden 2023 aikana kymmenen kokousta. Lisäksi tarkastuslautakunta piti vuoden 2024 alussa kuusi kokousta, jotka myös kohdistuivat tarkasteluvuoteen 2023.

Kaupunginvaltuusto valitsi kokouksessaan 6.6.2022 vuosille 2022-2025 tilintarkastajaksi tilintarkastusyhteisö BDO Audiator Oy:n. Vastuunalaisena tilintarkastajana on toiminut KHT, JHT Minna Havia-Niemi.

Tarkastuslautakunnan kokouksissa on kuultu eri palveluyksiköiden viranhaltijoita toiminnan organisoinnista, tavoitteiden asettelusta ja niiden toteutumisesta sekä sisäisen valvonnan järjestelyistä. Vuoden 2023 ja alkuvuoden 2024 kokouksissa on ollut kuultavina seuraavien palvelualueiden edustajia:

- demokratia ja konsernipalvelut (kaupunginjohtaja, talousjohtaja, tilapalvelujohtaja, henkilöstöjohtaja ja erityisasiantuntija)
- sivistyspalvelut (sivistysjohtaja, johtava rehtori, lukion rehtori, hyvinvointi- ja vapaa-aikajohtaja ja Pirkan opiston rehtori)
- kaupunkikehityspalvelut (kaupunkikehitysjohtaja, elinkeinojohtaja ja työllisyyspalveluiden päällikkö)

Tilintarkastajat ovat antaneet lautakunnalle kokouksissa suullisia ja kirjallisia raportteja. Lautakunnan jäsenet ovat seuranneet työnjakonsa mukaisesti lautakuntien toimintaa lukemalla järjestelmällisesti niiden pöytäkirjat.

Kaupunginhallitus on antanut valtuustolle tarkasteluvuoden 2023 aikana neljä kertaa osavuosikatsauksen, joka on sisältänyt raportit kaupungin taloudesta ja toiminnasta, kaupunkistrategian toteutumisesta, tavoitteista ja toteutumista palvelu- ja vastuualueittain sekä tytäryhtiöiden toiminnasta. Kaupunginhallitus on osavuosikatsausten käsittelyn yhteydessä muun muassa päättänyt, että se esittää osavuosikatsauksen edelleen tiedoksi tarkastuslautakunnalle ja kaupunginvaltuustolle.

Puheenjohtaja Anne Nyman on toiminut tarkastuslautakunnan esittelijänä tarkastuslautakunnan tekemän päätöksen (14.8.2017, § 7) mukaisesti. Minna Havia-Niemi ja Iida Holopainen BDO Oy:ltä ovat toimineet tarkastuslautakunnan sihteerinä.

Käsillä olevaan arviointikertomukseen tarkastuslautakunta on tänä vuonna eritellyt aiempaa selkeämmin ne kysymykset, joihin toivotaan vastauksia. Aiempaan tapaan myös muiden tarkastuslautakunnan esiin nostamien asioiden kommentointi on tärkeää. Vastaavasti lautakunta toivoo tämän arviointikertomuksen yhteydessä palautetta läpi organisaation omasta työskentelystään:

Ovatko arviointikertomusten kysymykset ja kommentit hyödyttäneet palvelualueita ja päätöksentekoa, ja jos niin miten?

Millaisia ongelmia ja kehitystarpeita arviointikertomuksissa nähdään?

3 Edellisen vuoden arviointikertomuksen johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Kaupunginhallitus päätti kokouksessaan 25.9.2023 § 268 antaa lausunnon vuoden 2022 arviointikertomuksesta aiheuttavista toimenpiteistä. Konsernipalvelut koosti eri palvelualueilta saaduista selvityksistä koko kaupunkia koskevan lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antoi aihetta. Valtuusto käsitteli tämän lausunnon kokouksessaan 9.10.2023.

Lautakunta kiittää palvelualueilta saamistaan vastauksista ja kommentista vuoden 2022 arviointikertomukseen. Niissä on monessakin kohdin oltu rehellisen itsekriittisiä: epäonnistumiset tai kehittämistarpeet on sanoitettu suorasanaisesti ja selkeästi. Kyky nähdä omat heikkoudet ja kehitystarpeet on perusedellytys organisaation kehittymiselle ja elinvoimaisuudelle. Infran tulosalueen vastaukset kuitenkin poikkeavat osin tästä muihin palvelu- tai tulosalueisiin verrattuna; niissä ei aina kyetä tunnistamaan haaste- tai ongelmakohtia ja monet vastaukset jäävät erilaisten prosessien kuvailuiksi. Vastaavasti ei myöskään kyetä konkretisoimaan jatkotoimenpiteitä tai ehdotuksia, toisin kuin muiden vastauksissa. Joidenkin toimenpide-ehdotuksen kuvailut jäävät taas niin avoimiksi, ettei niitä ole mahdollista seurata. Tämä on lisäksi viestinnällisesti ongelmallista. Abstraktit kuvaukset vahvistavat yleistä kielteistä ennakkokäsitystä epämääräisestä ja jopa defensiivisestä kapulakielestä.

4 Arvio asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

Tarkasteluvuonna tarkastuslautakunnan painopistealueita olivat muun muassa: strategian toteutuminen koko kuntakonsernissa, investoinnit ja kilpailutukset sekä niiden hallinnointi, hyvinvointialuesiirtymä ja sen vaikutukset sekä opetukseen liittyvät kysymykset.

Hallintosäännön mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu valvoa kuntalain 84 §:ssä tarkoitetun sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuksien noudattamista ja huolehtia sidonnaisuusrekisterin julkisten tietojen julkaisemisesta kaupungin verkkosivuilla. Tarkastuslautakunta voi tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uuden ilmoituksen tai täydentämään jo tehtyä ilmoitusta. Tarkastuslautakunnan aloitteesta tilintarkastuksen lähipiiritarkastus suoritettiin tavanomaista laajempaan vuonna 2023. Tarkastuslautakunta haluaa erityisesti korostaa, että ilmoitusvelvollisten tulee pitää tietonsa ajan tasalla ja painottaa heidän omaa vastuutaan tässä asiassa.

Lautakunta suosittelee kaupunkia suorittamaan ristiintarkastusta sidonnaisuusilmoitustietojen oikeellisuuden varmistamiseksi, sekä luomaan vakiintuneet käytänteet prosessille.

Kaupunginhallituksen talousarvioseminaariin 25.9.2023 kutsuttiin taas johtavat viranhaltijat ja toimielinten puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat. Talouden tilannekuvan ja parametrien rinnalla työskentelyssä fokuoitiin nyt laajemmin myös kaupunkistrategian toiminnallisiin tavoitteisiin ja niiden mittareihin. Tarkastuslautakunta näkee työskentelyn tarkoituksenmukaisena: se jäsentää ja osin purkaa laaja-alaiseksi levinneitä strategisten tavoitteiden toimenpiteitä ja mittareita ja myös aikatauluttaa toimenpiteitä. Työskentely on omiaan täsmentämään ja kohdentamaan toimenpiteitä sekä osallistamaan luottamushenkilöitä enemmän budjetointiin. Seminaarityöskentely on omiaan purkamaan strategisten tavoitteiden toimenpide- ja mittariasetannan virkamiesvetoisuutta.

Tarkastuslautakuntaa kiinnostaa, millaisia muita kehittämistarpeita talousarvion käsittelyssä nähdään ja miten talousarvioprosessia tullaan edelleen kehittämään?

Sivistyspalveluissa on valmistunut sivistys- ja hyvinvointikunnan tiekartta vuoden 2023 aikana ja sivistyslautakunta on hyväksynyt sen kokouksessaan kesäkuussa. Tiekartta on mielekäs jäsenitys myös vielä muotoaan hakevasta hyte-työstä ja selkeästi täydentää kaupunkistrategiaa, mutta sen funktio suunnitelmien kokonaisuudessa jää nykyisellään epäselväksi. Tiekartta on ilmaisuiltaan sellainen, että se voisi hyvin olla myös koko kaupungintasoinen ohjaava dokumentti ja pitää sisällään toimia, jotka olisivat omiaan vahvistamaan hyvinvointityötä koko kaupunkiorganisaation tasolla.

Tarkastuslautakunta toivoo jäsenystä tiekartan tehtävälle kaupungin toimintaa ohjaavana dokumenttina. Miten Sivistys- ja hyvinvointikunnan tiekartta jalkautetaan? Kuka nostaa tiekartan pohjalta asioita talousarvioon vuosittain? Miten eri palvelualueet sitoutuvat tiekarttaan?

4.1 Taloudellisten tavoitteiden saavuttaminen

Henkilöstöraportti vuodelta 2023 oli tarkastuslautakunnan käytettävissä arviointikertomuksen laatimishetkellä.

Henkilöstöraportin mukaan henkilöstön kokonaismäärä väheni edelliseen vuoteen verrattuna ollen vuoden 2023 lopussa 1601 henkilöä (2022: 2361 henkilöä). Vuodesta 2022 vuoteen 2023 henkilöstön määrän laskua selittää Pirkanmaan hyvinvointialueen perustaminen. Nokian kaupungilta hyvinvointialueelle siirtyi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö, opetushuollosta muun muassa psykologit, sekä konsernipalvelujen tukipalveluista ja ateria- ja siivouspalveluista henkilöitä. Hyvinvointialue uudistus vaikuttaa henkilöstölukujen vertailukelpoisuuteen. Vakinaisten määrä vähäni edellisestä vuodesta ollen vuoden 2023 lopussa 1132 henkilöä (2022: 1748). Myös määräaikaisten määrä väheni merkittävästi ollen vuoden 2023 lopussa 460 henkilöä (2022: 596).

Tilinpäätöksessä 2023 kuvataan työvoiman vuokraus henkilötyövuosina; ja muutos siinä hyvinvointialueemuutoksen kohdalla on ollut kahdeksan henkilötyövuoden verran. Tarkastuslautakunnan mukaan työvoiman vuokrauksen osuus ja merkitys jää tässä epäselväksi, koska työvoiman vuokraus on palvelualuekohtaista ja sitä on tärkeä seurata myös palvelualueittain. Henkilötyövuosi mittarina ei tarkastuslautakunnan mukaan ole myöskään erityisen informatiivinen; se kertoo kyllä volyymin, mutta ei esim. sitä, kuinka monesta työntekijästä tai työjaksosta on ollut kysymys. Vuokratyövoiman käyttäminen sitoo aina oman henkilöstön aikaa esim. perehdytykseen ja aina sitä enemmän, mitä useammasta vuokratyöntekijästä on kysymys.

Miten ja millä muilla tunnusluvuilla vuokratyövoiman käyttöä seurataan Nokian kaupungissa?

Henkilöstön sairauspoissaolopäivät henkilötyövuotta kohden nousivat hieman edellisestä vuodesta ollen 20,49 päivää (2022: 20,21 ja 2021: 20,48). Tarkastuslautakunta kysyi viime vuoden arviointikertomuksessaan terveysprosentin käyttämisestä työhyvinvointia kuvaavana mittarina ja tämän mittarin käytölle saatiinkin selkeät perusteet. Tarkastuslautakunnan saamassa vastauksessa mainittiin, että terveysprosentti on yleisesti käytetty henkilöstön sairastavuuteen liittyvä positiivinen mittari ja, että Nokialla mittari määritellään hieman väljemmin kuin valtakunnassa yleensä. Sen sijaan terveysprosenttiin liittyvä jatkokysymys yhteisötason työhyvinvoinnin seuraamisesta ja mittaamisesta jäi vastamatta.

Auttaako tämä mittari meitä kohdentamaan työhyvinvointia parantavia toimenpiteitä myös yhteisötasolla oikein?

On myönteistä, että terveysprosentti on noussut vuoden 2022 lukemista (henkilöstöraportin 2023 mukaan: vuonna 2022: 31,8 % ja 2023: 39,5 %). Samaan aikaan on kuitenkin huomattava, että

vuoden 2022 tavoitteesta 49,3 % jäätin selvästi edelleen. Vuoden 2023 tavoitteeksi oli asetettu terveysprosentin nousu, mikä toteutui.

Tarkastuslautakunnassa heräsi kuitenkin kysymys, miksi mittarin tavoitetta tällä tavoin muutettiin? Tarkastuslautakunta toistaa edellisessä arviointikertomuksessa esittämänsä kysymyksen terveysprosentin mielekkyydestä työhyvinvointia kuvaavana mittarina? Tarkastuslautakunta toivoo saavansa tarkemman kuvauksen Nokian käyttämistä työhyvinvointia kuvaavista mittareista ja niiden tavoitteenasettelusta.

Henkilöstöraportista on todennettavissa ammattiluokittain sairauspoissaolojen kehitys. Lukumäärän mukaan tarkasteltuna sairauspoissaolopäivät ovat laskeneet eniten siivoojilla (2023: 14,76 ja 2022: 42,17). Suurta muutosta selittää tehtävänimikemuutokset siivoojasta monipalvelutyöntekijäksi ja hyvinvointialueelle siirtyneet henkilöt. Seuraavaksi suurin muutos sairauspoissaolopäivissä oli varhaiskasvatuksen opettajissa (2023: 19,13 ja 2022: 23,68). Sairauslomapäivät henkilötyövuotta kohden ovat vähentyneet vuonna 2023 kaikissa muissa ammattiluokissa paitsi muilla palvelutyöntekijöillä ja muilla työntekijöillä. Kunta10 -aineistosta selviää, että eniten laskua on ollut naisilla, vakituksessa työsuhteessa olevilla ja 40-50 -vuotiaiden ikäryhmässä.

Henkilöstöraportin tietojen mukaan henkilöstön kouluttamiseen käytetyt määrärahat vähenivät huomattavasti edelliseen vuoteen verrattuna. Hyvinvointialueuudistus selittää muutosta. Vuonna 2023 koulutukseen käytettiin määrärahaa 0,19 M€, kun vuonna 2022 vastaava määräraha oli 0,35 M€ ja vuonna 2021 0,24 M€. Ennusteen mukaan 2030-luvulla vanhuuseläkkeelle jäävien määrä laskee tasaisesti. Merkittävä muutos eläkkeelle siirtyvien määrässä tulee ennusteen perusteella tapahtumaan vuoden 2025 aikoihin.

Kaupunginvaltuuston asettamia talouden kokonaistavoitteita saavutettiin vaihtelevasti tilivuoden aikana. Tämä selviää seuraavasta taulukosta, jonka tiedot perustuvat "Tilinpäätös 2023"-asiakirjan talousarvion tuloslaskelman toteutumisvertailuun.

Taulukko 1. Tietoja talousarvion tuloslaskelman toteutumisvertailusta (Nokian kaupungin tilinpäätös 2023)

TILINPÄÄTÖS 2023	TA 2023	TA-muutokset	TA muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toimintatuotot	22 440 876	-4 699	22 436 177	23 224 335	788 158
Valmistus omaan käyttöön	1 695 000	0	1 695 000	2 683 758	988 758
Toimintakulut	-110 508 770	-666 457	-111 175 227	-112 574 760	-1 399 533
Toimintakate	-86 372 894	-671 156	-87 044 050	-86 666 667	377 383
Verotulot	86 903 000	4 597 000	91 500 000	91 721 531	221 531
Valtionosuudet	19 223 190	-138 000	19 085 190	19 453 826	368 636
Vuosikate	19 539 639	4 087 844	23 627 483	25 323 060	1 695 577
Poistot ja arvonalentumiset	-14 873 910	321 700	-14 552 210	-14 460 110	92 100
Tilikauden tulos	14 665 729	1 053 646	9 075 273	10 862 950	1 787 677
Poistoeron muutos	67 208	0	67 208	67 208	0
Tilikauden ali-/yli jäämä	4 732 937	4 409 544	9 142 481	10 930 158	1 787 677

Vuosikatteelle oli alkuperäisessä talousarviossa asetettu tavoitteeksi 19,5 M€, jota nostettiin 4,1 M€:lla 23,6 M€:on. Vuosikate toteutui 25,3 M€:n suuruiseksi eli huomattavasti ennakoitua parempana.

Suurimmat muutokset alkuperäiseen talousarvioon tehtiin verotuloihin ja toimintakuluihin. Verotuottojen arviota nostettiin 86,9 M€:sta 91,5 M€:on ja toimintakulujen arviota nostettiin 110,5 M€:sta 111,1 M€:on. Toimintakulujen toteuma oli 1,4 M€ huonompi kuin muutetussa

talousarviossa. Verotulojen osalta alkuperäistä arviota nostettiin ensin 4,6 M€ ja toteuma oli vielä tätä muutettua talousarviota 0,2 M€ parempi.

Toimintakuluissa suurin muutos alkuperäiseen talousarvioon tehtiin aineet, tarvikkeet ja tavaraostoihin, joiden arviota laskettiin 10,7 M€:sta 9,3 M€:on. Aine-, tarvike- ja tavaraostot toteutuivat 9,3 M€:n suuruisina. Palveluostoissa tehtiin 0,9 M€ lisäys alkuperäiseen talousarvioon. Palvelujen ostot toteutuivat lopulta 1,2 M€ suurempina kuin muutettu talousarvio.

Tilikauden tulokseksi muodostui 10,9 M€, mikä oli 1,8 M€ muutettua talousarviota parempi. Tuloksenkäsittelyerien jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 10,9 M€.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen palvelualueittain esitetään yksityiskohtaisesti tilinpäätösasiakirjassa. Palvelualuekohtaisten tavoitteiden toteutumista arvioidaan myöhemmin kappaleessa 4.2.

Tunnuslukuja esitetään tilinpäätösasiakirjassa vuodesta 2017 lähtien ja ne koskevat sekä suoritettavia että tehokkuutta, laajuutta ja voimavaroja.

4.2 Muiden toimintakertomuksessa raportoitujen tavoitteiden toteutuminen

4.2.1 Sivistyspalvelut

Sivistyslautakunnan toimialana on perusopetusta, varhaiskasvatusta, toisen asteen koulutusta sekä vapaa-ajan palveluita (kirjasto, kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö) säätelevän lainsäädännön kunnalle osoittamat tehtävät. Sivistyspalveluiden tehtävänä on tuottaa monipuolisia sivistyspalveluita kaikenikäisille kuntalaisille. Sivistyspalveluiden tulosalueiden henkilöstö on hyvinvointialuesiirtymän jälkeen selkeästi suurin kaupungin palvelualueista. Noin kolme neljäsosaa kaupungin henkilöstöstä työskentelee sivistyspalveluissa.

Aiemmin kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluista vastanneelle hyvinvoinnin ja vapaa-ajan tulosalueelle kohdennettiin hyvinvointialueuudistuksessa hyvinvoinnin ja terveyden sekä osallisuuden edistämisen tehtävä. On ollut tärkeää, että myös hyvinvointiohjelman myötä tähän muutokseen on ennakolta valmistauduttu ja vuoden 2023 alussa saatiin työn pohjaksi ensimmäinen hyvinvointitilinpäätös. Tulosalueen luotsaama ja hyvinvointiohjelmaa käynnistämällä ja edelleen kehittämällä on tehty massiivinen työ siinä, että nokialaiset hyvinvoinnin edistämisen poikkihallinnolliset rakenteet ja yhdyspinnat ovat lähteneet rakentumaan. Samalla on tullut esiin myös esiin haasteet, joita näihin liittyy.

Merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sivistyspalveluissa oli pätevien vakituisten ammattilaisten saatavuus ja opetuspalveluissa sijaisopettajien saatavuus.

Pirkan opisto

Pirkan opiston tavoite lisätä paikallistasolla verkostoitumistaan kuntalaisten hyvinvoinnin kehittämiseksi toteutui avaamalla uusia toimintamuotoja. Kuntakierros tavoitti uusia opiskelijoita. Opistossa toteutui 5-10 osaamisperusteista opintopistekurssia.

Opetuspalvelut

Jokaisessa koulussa on alkuopetuksen tiimimalli.

Yrittäjyyskasvatuspolun toteuttaminen perusopetukseen ja lukiolle on toteutettu.

Perusopetuksessa ja lukiossa ennakoitua suuremmat sairauspoissaolot ja erilliskorvausten (työterveyden kustannukset, leasingmaksut ja kotikuntakorvaukset) maksaminen olivat keskeiset syyt lisätalousarvion hakemiseen.

Opetuspalveluissa ja sivistyspalveluissa johtaminen säilyi painopisteenä. Kaikki rehtorit ovat osallistuneet johtamisesta järjestettyyn koulutusohjelmaan. Opetuspalveluiden palvelutuotanto on ollut vuodesta 2016 lähtien kaupunkiseudun edullisinta tai toiseksi edullisinta. Nokian

kaupungin ylpeydenaiheena on Emäkosken koulu, joka valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tuloksissa ylitti maan keskiarvot poikkeuksellisen selvin luvuin.

Lukiokoulutuksen toiminnan painopisteet vuonna 2023 olivat yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittäminen Silta-kampuksella sekä lukiolaisten hyvinvointi. Kaikki syksyllä 2023 aloittavat 7. luokkien luokanvalvojat ja lukion 1. luokkien ryhmänohjaajat kouluttautuvat ryhmäytämiseen ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseen.

Viime vuoden strategisena tavoitteena oli "Valtuusto on päättänyt kouluverkkoselvityksestä 2023". Varhaiskasvatuksen puolelle sittemmin laajennetusta palveluverkkoselvityksestä on valtuustossa ollut päätöksenteossa käsillä syksyllä 2023 palveluverkkoselvityksen luonnos ja varsinaiset päätökset sen pohjalta ovat koskeneet yksiköitä palveluverkossa. Palveluntarvetta tulee ilman muuta dynaamisesti arvioida ja seurata. Mutta tärkeää on myös dokumentoida tietyissä hetkissä käsillä olleet tiedot ja esim. arviot lasten tai oppilaiden määrästä tulevaisuudesta, jotta palvelutarpeen kehittymistä mutta myös sen ennakoinnin onnistumista on mahdollista seurata.

Palveluverkkoselvityksessä on käytetty myös ulkopuolista konsulttia laatimassa selvitystä. Tarkastuslautakunnan mielestä selvityksen pohjalta laaditusta dokumentista on hankala hahmottaa, mikä osa selvityksestä on viranhaltijoiden ja mikä konsultin laatimaa.

Kouluverkkoselvitykseen liittyvän päätöksenteon kohdalla tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota lautakuntien pöytäkirjojen julkiseen nähtävillä oloaikaan, joka on nyt 1,5 vuotta. Tätä vanhemmat dokumentit on kyllä mahdollista pyytää viranhaltijalta. Luottamushenkilötoiminnan kannalta tämä on osoittautunut haasteelliseksi, kun päätöksentekoon tulevat asiat ovat usein nähtävillä oloaikaa ja valtuustokausia paljon pidempiä prosesseja. Päätöksentekoon valmisteltava materiaali on aina jäsennettyä, mutta myös rajattua. Tämän vuoksi kulloinkin käytettävissä oleva materiaali näyttäytyy usein suppeana.

Tarkastuslautakunta kysyy, voisiko luottamushenkilöiden pääsyä vanhempiin dokumentteihin helpottaa?

Palveluverkkoselvityksen perusteella valtuusto päätti lakkauttaa Taivalkunnan ja Vahalahden koulut 1.8.2024 alkaen. Päätöksentekijöillä on velvollisuus seurata tunteita herättäneen päätöksen vaikutuksia. Tarkastuslautakunta näkee tärkeäksi, että sivistyspalveluissa aktiivisesti huomioidaan oppilaiden tukeminen muutoksessa.

Tarkastuslautakunta kehottaa miettimään myös, miten koulujen lakkauttamisen vaikutuksia voisi mitata muutenkin kuin taloudellisesti.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen strategiset tavoitteet täyttyivät, vaikka haasteita on edelleen varhaiskasvatuspaikkojen riittävyydessä. Jo pidemmän aikaa varhaiskasvatuspaikkamäärien kanssa on jouduttu menemään ylikapasiteetilla ja väliaikaisvaihtoehtoja miettien.

Tarkastuslautakunta kysyy edelleen, että onko kaikki keinot tulevien lapsimäärien ennustamiseksi tehty? Palveluverkkoselvityksen pitäisi tuoda tähän helpotusta, mutta onko seuranta ja ennustettavuus riittävä? Tilinpäätöksessä 2023 mainitaan poikkihallinnollinen ennakointityöryhmä ja kaupungin ennakointityökalu, joka on otettu käyttöön. Olisiko tämän työkalun ja työryhmän hyödyntäminen jo aiemmin ja tehokkaammin auttanut myös varhaiskasvatuspaikkojen ennakoinnissa?

Huolenaiheena on myös yksityisten päiväkotien täyttöasteen vaihtelevuus sekä henkilökunnan jaksaminen, kun päiväkoteja yhdistetään. Erityisesti vastavalmistuneiden varhaiskasvatushenkilöiden mielen hyvinvoinnin haasteet on tärkeä huomioida ja panostaa perehdytykseen ja heidän tukemiseensa.

Syksyllä 2023 astui voimaan alle 3-vuotiaiden kuntalisän korotus, jonka tarkoituksena on säilyttää perhepäivähoitoon toimintamuotona haluavien perheiden valinnanvapaus riippumatta perheen

taloudellisesta tilanteesta, sekä mahdollistaa perhepäivähoitajalle asiakasmaksujen määrittelemisessä lapsen hoitotuntien/perheen maksukyvyyn huomioiminen. Yksityiset perhepäivähoitajat ovat kuitenkin joutuneet korottamaan maksuja jo aiemmin yleisen hintatason nousun takia.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko kaupungin tavoite tässä toteutunut ja kuntalaisän korotus siirtynyt asiakasmaksuihin?

Hyvää tulosta on tuottanut varhaiskasvatuksen johtajuushanke ja uudesta toiminnanohjausjärjestelmästä (eVaka) odotetaan tuottavaa työkalua palveluohjauksen prosessiin. Myös laadunarviointijärjestelmän Valssin käyttöönotto lisää seurattavuutta ja helpottaa ydinprosessien arviointia.

Hyvinvointi ja vapaa-aika

Lainsäädännönkin tasolla hyvinvointityö on yksi kunnan tärkeimmistä perustehtävistä. Nykyisellään se asemoituu yhden palvelualueen alle, mikä luo riskin sille, ettei se laajene kattavasti koko kaupunkiorganisaatioon. Monet tämän tulosalueen tilikauden strategisista tavoitteista ovat sellaisia, että ne koskevat koko kaupunkiorganisaatiota, kuten ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelma tai osallisuuden kärkihankkeen tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittelemine ja vahvistaminen. Lisäksi ne edellyttävät yhteistyötä ja asemoitumista rakennetaan uudistavan Pirhan kanssa. Tehtävinä nämä ovat haastavia, mutta niitä on saatu kuitenkin vietyä merkittävästi eteenpäin monipuolisella ja jäsentyneellä ryhmä- ja sidosryhmätyöskentelyrakenteella. Näin on onnistuttu osallistamaan työskentelyyn toimijoita poikki kaupunginorganisaation, kuten myös kolmatta sektoria ja kuntalaisia. Näin laaja-alaiset tavoitteet ovat yhdelle tulosalueelle sangen kunnianhimoisia; muiden palvelualueiden ja kaupungin johdon on tärkeä huolehtia siitä, että sekä itse työ että toimiviksi todetut työmuodot hyödynnetään koko kaupunkiorganisaation tasolla.

Nokian ensimmäinen kulttuuriohjelma "Juurevasti urbaani Nokia 2023" valmistui ja hyväksyttiin ja sille on laadittu myös jalkauttamissuunnitelma, jota on alettu toteuttamaan. Myös tämä on kaupungintasoinen ohjaava dokumentti, jota tulisi peilata systemaattisesti myös muiden palvelualueiden toiminnassa.

Tulosalueella tehdyn työn onnistumisesta kertoo ehkä selkeimmin se, että Hyte-kertoimen tulokset ovat parantuneet vuodesta 2022 selkeästi ja se on tuonut Nokialle valtionavustusta 50 000 euroa enemmän kuin viime vuonna, yhteensä 748 200 euroa. Indikaattorien edellyttämät toimet ja muutokset ovat luonteeltaan myös sellaisia, että ne ovat hyvinvoinnin kokemusta vahvistamalla omiaan tuomaan säästöjä. Tämä ei lyhyellä aikavälillä näy tilinpäätöksessä, mutta heijastuu tutkitusti erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin kuntalaisiin sekä kasautuvan pahoinvoinnin ja sairastamisen aiheuttamiin kustannuksiin.

Kauan odotetut tarkoituksenmukaisemmat ja toimivammat nuorisotilat saatiin viimein käyttöön Pirkkalaistorilta syksyn 2023 alusta. Nuorisotyön ja koulun nuorisotyön sekä koulussa jatkavien yhteisöohjaajien työn limittäminen on edelleen tärkeää, kun nuorisotyötä parhaillaan kehitetään osana nuorisotyön perussuunnitelman valmistelua.

Nuorisopalveluiden tilojen käytön ja osallistumisen indikaattorit vaikuttavat olleen vuonna 2023 hyvällä tasolla. Näistä, samoin kuin etsivän nuorisotyön ja kouluilla toteutuvan nuorisotyön käyttömääristä olisi kiinnostava saada seurantatietoja. Näiden rinnalla on kuitenkin tärkeä varsinkin päätöksenteossa hahmottaa, että kävijämäärät tai käyntimäärät eivät sellaisenaan kerro palvelun laadukkuudesta tai vaikuttavuudesta. Nuorisopalveluiden työkin on vuorovaikutustyötä, jossa ratkaisevaa on lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin vastaava kiireetön, arvostava ja luottamusta rakentava kohtaaminen, ja juuri tämän pohjalle näiden palveluiden vaikuttavuus ja laadukkuus rakentuu.

Laatuaan toinen hyvinvointitilinpäätös 2023 valmistui tilinpäätöksen rinnalla, mutta tuli käsittelyyn vasta 13.5.2024. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että valtaosa

hyvinvointitilinpäätöksen tunnusluvuista keskittyy lapsuus- ja nuoruusikäisiin, mikä sinällään on toki arvokasta.

Millaisia mittareita on tarkoitus kehittää aikuisten nokialaisten hyvinvoinnin täsmällisempään seuraamiseen?

4.2.2 Kaupunkikehityspalvelut

Tarkasteluvuotta 2023 on edelleen varjostanut Ukrainan sota. Tästä johtunut toimintaympäristön epävarmuus on jonkin verran vaikuttanut välillisesti kaupunkikehitys -palvelualueen toimintaan tarkasteluvuonna. Yleisellä taloustilanteen heikkenemisellä on ollut jonkin verran vaikutusta rakennusliikkeiden rakentamisen aktiivisuuteen.

Palvelualueen voidaan katsoa toimineen kaupunkistrategiaa noudattaen ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta palvelualueen toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet on pystytty täyttämään sangen hyvin. Lautakunta toteaa, että palvelualue on aktiivisella ja suunnitelmallisella markkinoinnilla tukenut kaupungin elinvoimaa ja kilpailukykyä. Tästä esimerkkinä Harjuniityn sekä Sammaliston ja Tervasuon omakotitonttien markkinointi, lähijunayhteyksien markkinointi, Visit Nokian matkailumarkkinointi sekä Business Nokian elinkeino- ja yritystonttimarkkinointi. Myös sosiaalista mediaa on hyödynnetty markkinoinnissa hyvin.

Talousarvioon nähden kaupunkikehityspalveluiden menoarvio ylittyi 1,1 miljoonalla eurolla. Toisaalta taas tuloarvio ylittyi toimintatuottojen osalta 0,3 miljoonalla eurolla. Kaupunkikehityspalveluiden sairauspoissaolot nousivat hieman edellisvuodesta, mihin on tärkeää kiinnittää huomiota muun muassa ennaltaehkäisevien toimenpiteiden ja laadukkaan esihenkilötyön kautta. Toisaalta toimialan työtyytyväisyys on ollut Kunta-10 tulosten perusteella hyvällä tasolla.

Hyvinvointialueille siirtymisen myötä 1.1.2023 kaupunkikehityspalveluiden merkitys kaupungin palvelutarjonnassa on entisestään korostunut. Huomioitavaa on kuitenkin se, että siirtymä hyvinvointialueille vaikuttaa edelleen lähivuosina monin tavoin kaupunkikehityspalveluiden toimintaan. Moni näistä vaikutuksista voi olla sellainen, joka ei ole etukäteen ilmiselvä, joten tarkastuslautakunta kehottaa päättäjiä ja virkamiehiä huomioimaan mahdollisimman usein kysymykset kuten: Voiko hyvinvointialuesiirtymällä olla käsittelyssä olevaan päätökseen tai investointiin vaikutusta tai onko palvelualueen rutiinitöissä mahdollisesti tapahtunut muutoksia siirtymän vuoksi.

Tarkasteluvuoden tärkeä linjaus on ollut osallistavan budjetoinnin käyttöönotto, millä voidaan edistää kaupunkilaisten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia palveluiden kehittämiseen. Asia on merkittävä eritoten kaupunkikehityspalveluissa, joiden kautta toteutetaan erilaisia kaupunkilaisiin vaikuttavia rakennushankkeita. Rakennushankkeissa osallistava budjetointi tulee helposti kuntalaisille näkyväksi ja antaa tunnetta, että ihmisillä on mahdollisuutta vaikuttaa oman elinympäristönsä kehittämiseen.

Tarkasteluvuonna keskeinen toimenpide on ollut maankäytön toiminnanohjausjärjestelmän uudistaminen ja sopimus Kuntien Tieran kanssa. Tiera City -järjestelmän hankinta ja vanhojen järjestelmien alasajo on ollut perusteltua nykyisen digitalisaatiokehityksen kannalta. Järjestelmän avulla parannetaan muun muassa tiedolla johtamista sekä nopeutetaan ja tehostetaan prosesseja. Tiedolla johtaminen on tärkeää ja siihen tulee edelleen panostaa. Tiedolla johtamisessa ei tule kuitenkaan keskittyä ainoastaan tiedon raportointiin, vaan siinä tulee huomioida myös näkyvyys tulevaisuuteen. On tärkeää, että syy-seuraus-suhteita mallinnetaan riittävästi, jotta tiedetään mikä vaikuttaa mihinkin.

Merkittävää on ollut lisäksi nuorisovaltuuston edustajan nimeäminen sekä kaupunkikehityslautakuntaan että rakennus- ja ympäristölautakuntaan vuodelle 2023.

Nuorisovaltuuston edustajien nimeäminen lautakuntiin läsnäolo- ja puheoikeudella on tärkeä päätös ja sillä on lisätty nuorten osallisuutta keskeisellä kaupungin palvelualueella.

Vuonna 2023 Nokian väkiluku kasvoi edelleen, mutta maltillisemmin kuin muutamana edellisenä kasvuvuotena (0,8 %). Luonnollinen väestönkasvu oli valitettavasti negatiivinen, joten väestönkasvu koostui muuttovoitosta. Nokialla oli tarkasteluvuoden lopussa 35 652 asukasta.

Joukkoliikenne

Nokialla joukkoliikenteen käyttö on lisääntynyt. Säännöllinen junaliikenne Nokialta ja saman Nysse-lipun käyttäminen paikallisliikenteessä niin busseissa kuin junissa on nokialaisten käyttäjien kannalta toimiva ratkaisu. Nokialaisille joukkoliikenteen käyttäjille on kuitenkin hämmennystä aiheuttanut varsin usein tapahtuneet reitti- ja aikataulumuutokset. Tutun linjan reitin tai aikataulujen muuttuminen ja varsinkin muutosten yllättävyys vähentää joukkoliikenteen houkuttelevuutta säännöllisessä käytössä esimerkiksi työmatkoilla, vaikka muutosten tarkoituksena olisi palvelun parantaminen. Nokian integroitumisen Tampereen seudun joukkoliikenteeseen ei voi siis sanoa olleen täysin kitkatonta.

Tarkastuslautakunta kysyykin, parantaisiko pitkäjänteisempi aikataulusuunnittelu joukkoliikenteen käytettävyyttä ja käyttöastetta sekä, miten Nokia voisi lisätä omaa vaikuttavuuttaan Tampereen seudun joukkoliikenteen suunnittelussa?

Tarkastuslautakunta kehottaa miettimään yhtenä vaihtoehtona, olisiko tarkoituksenmukaista toteuttaa joukkoliikenteeseen kohdistuva palvelumuotoiluhanke. Hankkeen tavoitteina olisi parantaa joukkoliikenteen käytettävyyttä, vaikuttavuutta ja ympäristövaikutuksia. Kaupungin sisäisen joukkoliikenteen lisäämiseksi tulisi koota ymmärrystä siitä, miten asukkaat arjessaan toimivat, millaisia ongelmia he joukkoliikennettä käyttäessään kohtaavat ja mikä heille on arvokasta. Hankkeen asiakasymmärrystutkimuksessa voitaisiin esimerkiksi kartoittaa kaupunkilaisten tottumuksia ja tarpeita arkiseen kulkemiseen liittyen, kerätä kaupunkilaisten kokemuksia ja mielikuvia joukkoliikenteen nykytilasta sekä kiteyttää kerätty ymmärrys kulkemistarpeista asiakaspersooniksi. Projektimuotoinen ja sopivasti rajattu joukkoliikenteen palvelumuotoiluhanke voisi sopia esimerkiksi alan opiskelijan opinnäytetyönä tehtäväksi.

Työllisyyspalvelut ja Nokian työllisyystilanne

Ajankohtaisena merkittävänä muutoshasteena on valmistautuminen työllisyyden edistämisen kuntakokeilujen jatkumiseen 31.12.2024 asti sekä TE-palveluiden järjestämisvastuu siirtoon kunnille 1.1.2025. Tähän liittyvää valmistelutyötä on tehty myös laajemman työmarkkina-alueen näkökulmasta Pirkanmaan palvelustrategiatyönä. TE-palveluiden siirto kunnille on merkittävä uudistus, jonka tavoitteena on työllisyyden vahvistaminen yhä paremmin kohdennetuilla ja paikallisten työmarkkinoiden tarpeisiin sopivilla palveluilla.

Nokian työttömyysaste kääntyi edellisvuoden hyvän kehityksen jälkeen tarkasteluvuotena valitettavasti selvään nousuun ollen joulukuussa 10,1 %:ia (vuotta aiemmin 7,5 %). Alkuvuonna 2024 huono kehitys on edelleen jatkunut. Hyvin huolestuttavaa on myös nuorisotyöttömyyden nousu. Tarkasteluvuoden lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä oli Nokialla 252 henkilöä, kun heitä vuotta aiemmin oli 195 (Lähde ELY-keskus). Työllisyystilanne Nokialla heijastelee selkeästi sekä valtakunnallisia että maakunnallisia suhdanteita. Koko Pirkanmaan työttömyysaste nousi 11,2 %:iin, joten huonosta kehityksestä huolimatta Nokian työttömyysaste säilyi edelleen hieman Pirkanmaan keskiarvoa parempana.

Tarkastuslautakunta tiedostaa, että ongelma on äärimmäisen vaikea ja sitä ei voi pelkästään kaupungin omin keinoin ratkaista. Lautakunta esittää kuitenkin kaikille päättäjille ja viranhaltijoille kysymyksen ja toimintakehotuksen: Mitä Nokialla paikallisesti toteutettavia keinoja työllisyyskehityksen kääntämiseksi on tehty tai suunnitteilla?

Työllisyyden huono kehitys näkyy myös avointen työpaikkojen määrässä. Vuoden 2022 lopussa oli Nokialla TE-toimiston mukaan tarjolla 233 avointa työpaikkaa, mutta tarkasteluvuoden lopussa

enää 126. Laskua oli siis peräti 46 %:ia. Työllisyystilanteen vakava kehitys on hälyttävä signaali ja se vaatii ehdottomasti huomiota kaupungin päätöksenteossa.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota myös siihen, ettei strategiseen painopistealueeseen hyvinvoiva ja osallistuva nokiaalainen liittyvä tavoite palveluohjaukset työllistymistä edistäviin ja tukeviin palveluihin sekä koulutuksiin toteutunut täysimääräisesti, aktivointiasteen ollessa keskimäärin 37 %:ia (tavoite 40 %).

Elinkeinopalvelut

Kaupunki on jatkanut tarkasteluvuonna panostuksia Kolmenkulman yritysalueeseen ja alueelle on saatu lukuisia uusia yrityksiä. Alueen kehittäminen on ollut tärkeää ja tämä on edistänyt hyvin elinkeinopoliittisia tarkoitusperiä ja siihen asetettuja tavoitteita.

Pirkanmaan paras yritys kunta painopisteeseen liittynyt tavoite toteuttaa uusia ratkaisuja työvoiman ja työmarkkinoiden tarpeisiin ei toteutunut asetetulla tavalla. Yrityskontakteja oli tarkasteluvuonna 30 kappaletta kun tavoite on ollut 50 kappaletta. Sen sijaan erinomaisena voidaan pitää samaan painopisteeseen liittyvää tavoitetta yrityskäyntien määrän nostamisesta. Vuoden aikana yrityskäyntejä kertyi 130 kappaletta, kun tavoite oli 120 kappaletta.

Maankäyttö

Maankäytön ohjauksen kannalta keskeisimpiä yksittäisiä asioita on tarkasteluvuonna ollut kaupungin strategisen yleiskaavan 2040 valmistuminen, johon on sisältynyt merkittävällä tavalla kuntalaisten osallistamista. Tavoitteena olleet rakennemallit on saatu valmiiksi sekä kaavan luonnosvaiheen kuuleminen. Strateginen yleiskaava on kaupungin kannalta tärkeä, sillä se tulee edistämään kaupungin kärkihankkeina olevia elävää ja elinvoimaista keskustaa, rantojen kaupunkia, sekä liikenneyhteyksien ja liikkumisen kehittämistä.

Tulosalueella on tehty asemakaavan käynnistämissopimuksia, joista yksi keskeisin on ollut seurakunnan tontin alue. Kaavamuutosasioista merkittävimpiä ovat olleet matkakakeskuksen alue sekä Harjuniityn seisakkeet. Merkittävä osayleiskaavan muutoksia ovat olleet Kuusisto - Lehtiniemi - Urhattu sekä Siuro-Linnavuori-Kulju osayleiskaava ja osayleiskaavan muutos. Kaavaprosessien kautta on edistetty yritystoiminnan sekä asumisen edellytyksiä.

Uuden uimahallin valmistelu jatkui ja sen paikasta jäähallin vieressä tehtiin päätös. Hanke on kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta merkittävä ja se on herättänyt kuntalaisissa suurta mielenkiintoa ja vilkasta keskustelua. Poikkihallinnollisen hankkeen valmistelu on sujunut tähän asti hyvin. Uimahallin tarveselvitys valmistui tarkasteluvuoden keväällä. Uimahallitoimikunta ehdotti esitetyistä kolmesta vaihtoehdosta toiseksi suurinta, mutta sivistyslautakunta päätti toukokuussa 2023 valita esitetyistä vaihtoehdoista laajimman. Hankeselvitys jatkui loppusyksyyn ja varsinainen hankesuunnittelu alkoi alkuvuonna 2024. Tällä hetkellä ollaan toteutussuunnitteluvaiheessa.

Uimahallin tarvesuunnittelun yhteydessä sidosryhmiä on osallistettu järjestämällä sekä ulkoisille että sisäisille sidosryhmille kahden päivän tapahtumat. Lisäksi aiheesta on järjestetty kuntalaiskysely sekä erikseen lapsille suunnattu kysely. Tarkastuslautakunta näkee arvokkaaksi julkisten palveluja ja tiloja suunniteltaessa sen, että niissä otetaan huomioon toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Toiminnallisesta tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta on säädetty sekä tasa-arvolaissa että yhdenvertaisuuslaissa. Toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyy esimerkiksi tilojen soveltavuus ja saavutettavuus eri asiakasryhmille. Tarkastuslautakunta toteaa, että uimahallihankkeessa osallistaminen sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökohdat on huomioitu erittäin hyvin.

Yleisellä tasolla tarkastuslautakunta toteaa, että kaupungin maapolitiikka on ollut pääosin ennustettavaa ja johdonmukaista.

Infrapalvelut

Infrapalvelut -tulosalueen osalta on prosesseissa todettu parantamisen tarvetta. Kaupungin organisaation riskienhallinnan voidaan katsoa toimineen siinä mielessä hyvin, että infrapalveluissa

jo pidempään jatkuneita ongelmia tunnistettiin ja niihin lähdettiin puuttumaan asianmukaisella tavalla. Tämän tyyppiset ongelmat tyyppillisesti vaikuttavat laajasti organisaatiossa ja voivat näkyä esimerkiksi sairauspoissaoloina, huonona työmotivaationa ja viestintäongelmina puhumattakaan näiden merkittävistä taloudellisista vaikutuksista.

Tarkasteluvuoden jälkeisistä tapahtumista mainittakoon, että tulosalueen johtaja irtisanoutui huhtikuussa 2024. Hänen tilalleen etsitään tällä hetkellä uutta johtajaa, jonka on tarkoitus aloittaa virassa elokuussa 2024.

Tarkastuslautakunta kysyy: Onko kaupungin riskienhallinnassa mahdollista nopeuttaa havaitun kaltaisten haasteiden tunnistamista ja niihin puuttumista ennen ongelmien kärjistymistä? Tunnistetaanko ongelmien mahdollisia varhaisia tunnusmerkkejä ja onko tästä tapauksesta opittavissa jotain kaupungin riskienhallinnan kehittämiseksi?

Taloudellisten tavoitteiden toteutumiseen vaikutti epävarma tarkasteluvuosi, sillä materiaalien saatavuus on ollut vaihtelevaa ja esimerkiksi maanrakennuskustannukset ovat nousseet noin 30 %. Lisäksi myös kohonneet polttoainekustannukset ovat vaikuttaneet tulosalueen talouteen muun muassa kohonneiden palvelu- ja urakkasopimusten hintojen kautta. Energian käyttökustannukset ovat näkyneet ainakin valaistuksen ja lämmityksen kustannuksissa.

Katujen aukaiseminen valokaapelien asentamista varten on ollut sekavaa ja aiheuttanut ärtymystä. Asian korjaamista varten tarvitaan kuntatason puuttumista, jotta asennustöitä tekevät yhtiöt saadaan koordinoimaan asiaan keskenään. Ratkaisu voisi olla esimerkiksi järjestelmä, jossa suunnitellut asennustyöt ja niiden ajankohdat näkyisivät yhtiöiden tekemien ilmoitusten kautta etukäteen. Mikäli toinen yritys suunnittelee asennuksia samalle alueelle samoihin aikoihin (esimerkiksi puolen vuoden tai vuoden sisällä), olisi yritysten järjestettävä koordinoititapaaminen, jossa töiden aikataulut ja mahdollinen yhteistoiminta suunnitellaan. Tämä voisi pienentää myös yritysten kuluja, kun aukaisu- ja peittovaiheiden kustannuksia voitaisiin jakaa.

Infrapalveluissa on katusuunnitelmien kautta edistetty lisäksi liikenneturvallisuutta kriittisissä paikoissa lisäämällä esimerkiksi suojateitä ja saarekkeita. Lisäksi kunnossapidettävät luistinradat ja kaukalot 2023-2025 ovat olleet kuntalaisten ennaltaehkäisevän hyvinvoinnin kannalta tärkeitä toimenpiteitä.

Uuden palloiluareenan rakennustyöt jatkuivat ja Siuro-Linnavuori alueen päiväkodin rakennustyöt käynnistyivät tarkasteluvuonna. Myös henkilöstön määrä suhteessa tavoitteisiin on tärkeää huomioida. Infrapalveluissa työkykyasioihin ja sairauspoissaoloihin tulee niin ikään kiinnittää huomiota ja uuden johtajan astuessa virkaansa onkin hyvä tilaisuus luoda uutta tulevaisuuteen katsovaa tiimihenkeä.

Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu

Kaupunki luovutti vuonna 2023 yhteensä 13 yritystonttia, mitä voidaan pitää hyvänä lukuna. Rakennuslupia myönnettiin yhteensä 271 kappaletta (2022: 360). Luku on edellisvuotta pienempi, mutta lukua voidaan kuitenkin pitää hyvänä. Vuoden 2023 aikana uusia asuntoja valmistui 701 (2022: 331), kehitys on tältä osin ollut erinomaista.

Avustetusti esteettömän luonto- ja virkistyskohteen toteutus Alisenjärvelle aloitettiin, mutta se ei ehtinyt valmiiksi tarkasteluvuoden aikana. Esteettömyyden vaikuttavuuden arviointi on keskeistä uusien luontokohteiden suunnittelussa. Kaikkia luontokohteita ei voida käytännön syistä tehdä esteettömiksi, mutta yhdenvertaisuuden kannalta kohteen esteettömän saavutettavuuden mahdollisuudet on aina syytä kartoittaa.

Tarkastuslautakunta kysyy, mikä on esteettömyyden vaikuttavuuden arvioinnin tilanne ja miten se etenee? Lautakunta toivoo myös tarkempaa tietoa siitä, miten luontokohteiden esteettömyyden vaikuttavuuden arviointia käytännössä tehdään.

Nokian kaupunki on kaupunginvaltuuston päätöksellä sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasujen päästöjä 80 %:ia vuoteen 2030 mennessä. Tähän liittyen työtä on tarkasteluvuotena tehty Hiilineutraali Nokia 2030 -tiekartan mukaisesti. Lisäksi kaupungin verkkosivuilta löytyvästä ilmastovahdista voi seurata ilmastotoimien toteutusta ja kaupunki on julkaissut myös yhteenvedon ilmastotoimista. Liikenne on suurin kasvihuonekaasupäästöjen lähde Nokiassa. Onnistuminen on ollut kaupungin infrastruktuurin päivittäminen energiatehokkaammaksi. Valtion kanssa solmitun energiatehokkuussopimuksen (KETS) vuosien 2017-2025 säästötavoite on ylittynyt jo yli 1000 MWh.

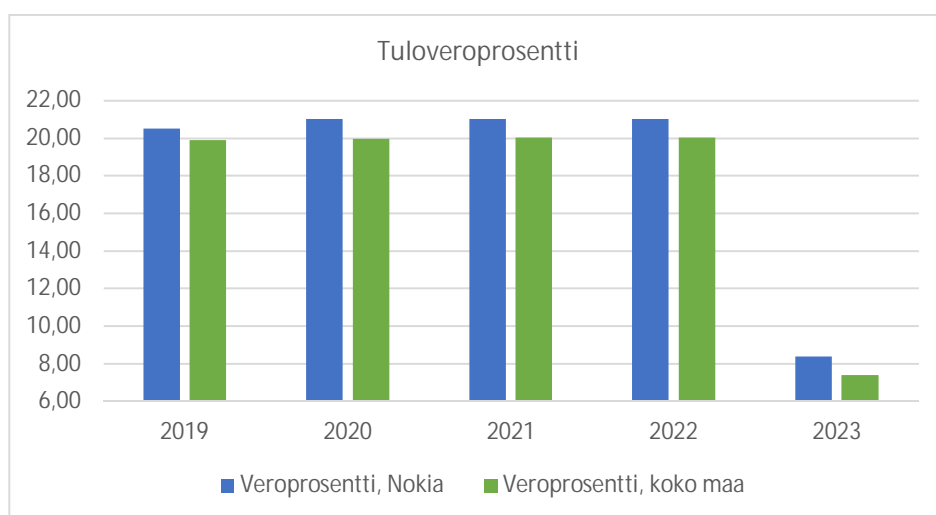
5 Kokonaistalouden arviointi

Kokonaistalouden arviointi on perustunut kuntatalouden keskeisten taloudellisuusmittareiden analyysiin ja vertailuun Suomen kuntiin nähden.

Arviointikertomuksessa tuodaan esiin joitakin keskeisiä tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman tunnuslukuja. Tunnuslukujen tulkinnessa on käytetty lähteenä kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjetta kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta sekä ns. kriisikuntakriteerejä.

5.1 Veroprosentit Nokiassa ja koko maassa

Ennen varsinaisten tunnuslukujen esittämistä todetaan Nokian ja koko maan tuloveroprosenttien kehitys viideltä vuodelta (2019–2023).

Kaavio 1. Tuloveroprosentit Nokiassa ja koko maassa 2019 - 2023

Kaaviosta 1 nähdään, että Nokian tuloveroprosentti on ollut 8,36 %:ia, ja on 0,98 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti (7,38 %). Kuntien vuoden 2023 tuloprosenttien määrittämiseen vaikutti hyvinvointialueiden perustaminen, jonka takia Nokian kaupunginvaltuusto päätti vuoden 2023 tuloveroprosentiksi vuoden 2022 tuloveroprosentti 21,00 vähennettynä 12,64 prosenttiyksiköllä. Kuntalain mukaisen arviointimenettelyn kriteerien mukaan veroprosentin tulisi olla alle 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotetun keskimääräisen tuloveroprosentin.

5.2 Tunnuslukuja

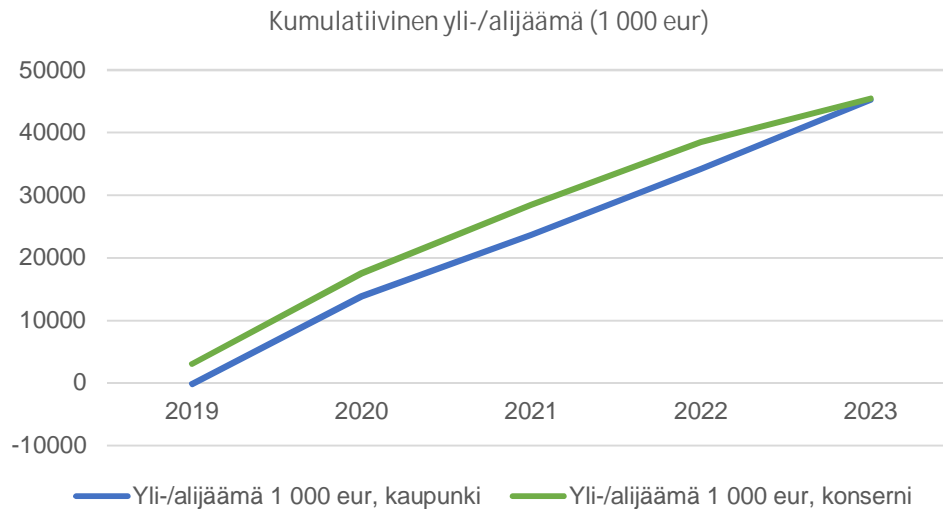
Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla kertynyt yli-/alijäämä tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Tilikauden tulos oli vuoden 2022 tapaan plusmerkkinen eli 10,9 M€ (2022: 10,5 M€, 2021: 9,8 M€, 2020: 13,9 M€, 2019: -5,8 M€). Tilinpäätössiirtojen jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 11,0 M€. Konsernin ylijäämä puolestaan oli tilinpäätöksessä 2023 10,7 M€.

Tilikauden ylijäämä (alijäämä) kirjataan taseeseen ylijäämäksi (alijäämäksi). Kaupungilla on nyt taseessaan kertynyttä ylijäämää 45,2 M€ ja konsernilla 45,4 M€. Konsernin asukaskohtainen kertynyt alijäämä on yksi kriisikuntakriteereistä ja sen tulisi olla alle 1 000 €/asukas. Nokian kaupunkikonsernilla on nyt ylijäämää asukasta kohden 1 274 €.

Kaavio 2. Kaupungin ja kaupunkikonsernin kumulatiivinen ylijäämä 2019-2023, euroa/asukas

Vuosikate prosenttia poistoista (konserni)
 $= 100 * vuosikate/poistot$

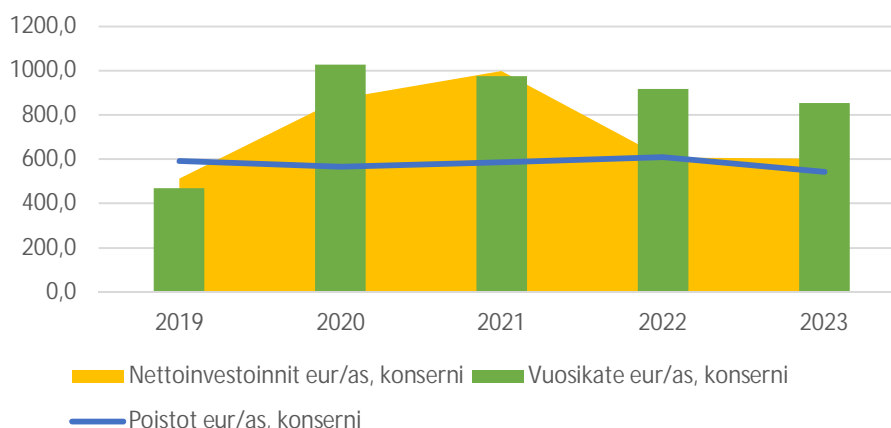
Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien käyttöomaisuuden poistojen suuruinen, kunnan tulo-rahoitus on riittävä. Mikäli vuosikate on alijäämäinen, on kunnan tulo-rahoitus heikko.

Kunnan tulo-rahoituksen oletetaan olevan riittävä, mikäli tunnusluvun arvo on 100 %. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, mikäli poistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoista valtionosuudet, liittymismaksut ja muut rahoitusosuudet.

Nokian kaupunkikonsernin vuosikate heikkeni edellisvuodesta 2,0 M€ ollen 30,3 M€ (2022: 32,3 M€, 2021: 33,9 M€, 2020: 35,4 M€, 2019: 15,9 M€). Käyttöomaisuuspoistot toteutuivat edellisvuotta pienempi ollen 19,3 M€ (2022: 21,5 M€, 2021: 20,4 M€, 2020: 19,5 M€, 2019: 20,1 M€). Vuosikatteen ja poistojen suhde oli näin ollen 157 % (2022: 150 %, 2021: 166 %, 2020: 182 %, 2019: 79 %). Kuntalain mukaan kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde tulisi olla vähintään 80 prosenttia.

Kaaviossa 3 on esitetty, miten kaupunkikonsernin vuosikate on kattanut poistot vuodesta 2019 lähtien. Vuonna 2023 vuosikate asukasta kohden oli 851 €, mikä kattoi poistot (poistot 543 €/asukas). Investointeihin käytettiin 602 €/asukas.

Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot eur/ as

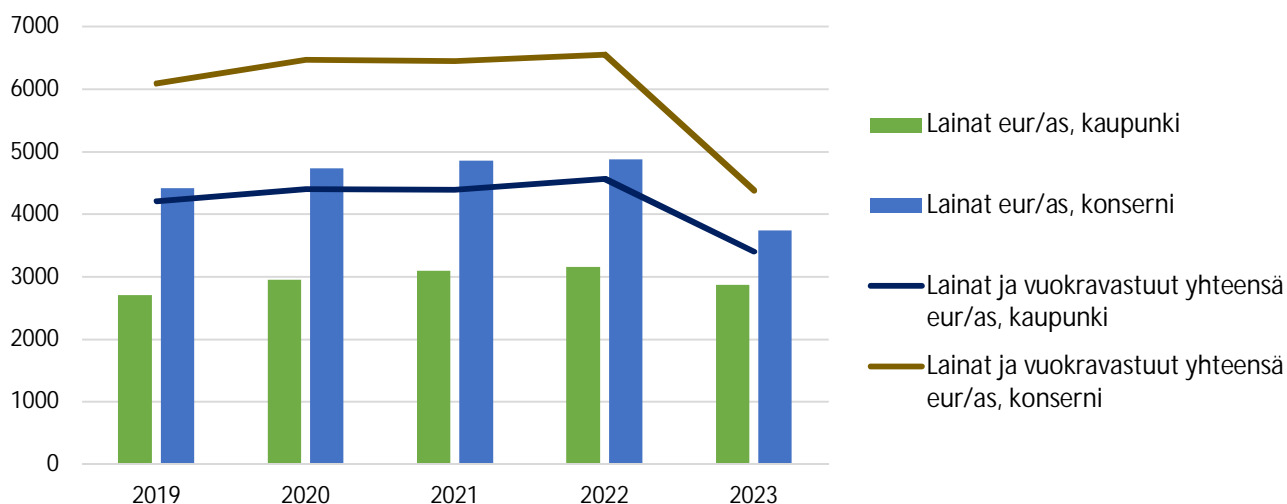
Kaavio 3. Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot 2019-2023, euroa/asukas

Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainoja ja vuokravastuita tulee tarkastella kokonaisuutena, koska vuokravastuu on maksettava ajan kuluessa siinä missä lainakin. Kaaviosta 4 nähdään, että hyvinvointialuesiirron myötä kaupunkikonsernin vuokravastuut pienenevät huomattavasti edellisvuodesta ollen 4380 €/as (2021: 6555 €/as). Koko maassa konsernin lainojen ja vuokravastuiden asukaskohtainen määrä oli vuonna 2022 keskimäärin 9 367 €/as. Vuoden 2023 osalta koko maan tietoa ei ole vielä saatavilla. Kuntalain mukaan asukasta kohden lasketun konsernin lainojen ja vuokravastuiden määrän tulisi olla alle 50 prosenttia korkeampi kuin kaikkien kuntien konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän.

Lainat ja vuokravastuut eur/as

Kaavio 4. Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas. Tunnusluku Nokian kaupungista vuosilta 2019-2023.

Lainanhoitokate (konserni)

$$= (\text{vuosikate} + \text{korkokulut}) / (\text{korkokulut} + \text{lainanlyhennykset})$$

Lainanhoitokate kertoo tulo-rahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja. Kuntalain mukaan konsernitilinpäätöksen laskennallisen lainanhoitokatteen tulisi olla vähintään 0,8. Nokian kaupunkikonsernissa tunnusluku pysyi yli 1:ssä ollen 1,7 (2022: 1,5 ja 2021: 1,6).

Nokialla, 15. toukokuuta 2024

Anne Nyman
puheenjohtaja

Niina Melkko
varapuheenjohtaja

Aki Karjalainen

Elina Kivimäki

Juha-Pekka Mannila

Marko Olander

Sari Roivas